

כתרי תורה

כתר מלכות - מאן מלכי רבנן
 רבי שלמה ב"ר אברהם מלאחי זלה"ה
 רב העיר דמאר - ז' ניסן תשל"ח
 רבי משומר ב"ר שמואל נסים זלה"ה
 אב"ד ק"ק עדן - ח' ניסן תש"ח
 רבי משה ב"ר יוסף יתים זלה"ה
 מחכמי ירים - י"א ניסן תשכ"ו
 רבי ישראל ב"ר יהיא גראמה זלה"ה
 רבה של קפלה בתימן ורב מושב גאולי תימן - י"א ניסן תשמ"ט
 רבי יוסף ב"ר שלום שמן זלה"ה
 רב העיר הרצליה - י"ב ניסן תשכ"א
 רבי שלום ב"ר שלום אבהר זלה"ה
 רב ק"ק תימן באשקלון - י"ב ניסן תשנ"ג
 רבי יהיא ב"ר אהרן דנוך זלה"ה
 רב ביה"כ גרשי צנעא - י"ג ניסן תשל"ז

לק"י • פרשת ויקרא ה'תשפ"א ב'של"ב • גליון מ"ז
 • הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

הערות והארות יתקבלו בברכה בטלפון 0504139964 או במייל avish964@gmail.com

אין לקרוא בשעת התפילות וקריאת התורה • לע"נ ידיד ורע אשר שמחת התורה שבלבו ועל פניו האירה כל סביבותיו, זכה להרביץ תורה ולהעמיד בתי מדרשות לשקידתה הרב רפאל אליהו אליעזר זצ"ל ביבולחט"א הרב צבי בלאט שליט"א ולע"נ דודי הרב אברהם ב"ר דוד בדיחי זצ"ל, הרב משה ב"ר שלום צאלח זצ"ל, ומרת אורית ב"ר מנחם שרעבי ע"ה

כתר של"א"ש

ויקרא אל משה וידבר ה' אתו מאהל מועד לאמר (א, א') פירש"י לכל דיבור קדמה קריאה לשון חיבה. ותמה מהר"י גופאן במנחת יהודה, א"כ מדוע הא' זעירא ע"כ. ביאור דבריו שהרי הוראתה באה להקטין מעלת הקריאה, וכן מצאתי במדרש אותיות קטנות (תו"ש אות ו'), אכן שם גם נתבאר פשר דבר, דלאומות העולם נגלה בחצי דיבור לכן נאמר ויקר, ולנביאי ישראל בדבור שלם. והאות הקטנה, זה להבדיל בין קריאה למלאכים לבין קריאה למשה.

וכתב מהר"יג ושמא י"ל שלא היתה חבה בשלמות מאת הש"י, כי לא היה רצונו לעשות משכן במדבר בחו"ל לשכון כבודו שם, אלא היה רצונו יתברך להכניסם לארץ מיד אחר שלש ימים ויבנה ביהמ"ק באר"ק מכוון כנגד של מעלה. ומאחר שכביכול משה גרס כל זה בקבלו ערב רב, שעשו העגל, וגרם העון שיעשו משכן תיקון להם, כנודע כל זה מרבותינו ז"ל. לזה נכתב אל"ף דויקרא זעירא, להורות שלא היתה חבה בשלמות עכ"ל.

ויש להעיר דהלא אדרבה מבואר במדרש (מדה"ג כאן, ב. ויק"ד פכ"ז ח') אמר רבי לוי למה ראה הקב"ה לעשות שור ראש לכל הקרבנות וכו' לפי שהיו אומות העולם מונים את ישראל ואומרים להם, עשיתם את העגל, ובדק הקב"ה ולא מצא בדברים ממש (ע"ש בעץ יוסף, שלא נתכונו לע"ז), לפיכך נעשה שור ראש לכל הקרבנות, להודיע שהן מנוקין מאותו עון, ע"ש. א"כ חזינן שאין עליהם מעון העגל, ואדרבה צורת עבודת המשכן היא לפרסם דבר זה. ומבואר כאן, דאף שלכלל ישראל לא היתה תביעה מחמת עון העגל, מ"מ כך נהג הקב"ה עם הכלל, אך על היחיד בא דקדוק הדין שאף בעת החיבה לא נהג בו חיבה בשלמות מחמת סרך עון העגל. מזה נלמד לא לפרוש מן הציבור, כי עמם מתנהג הקב"ה במדה טובה מרובה, ונסלח לכל עדת ישראל. שבת שלום.

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' לעילוי נשמת אביו רבי יהיא ב"ר יצחק עומסי זלה"ה - נלב"ע כ"ז אלול התש"פ המשך בעניין רוב תשמישו והערה בענין מיחס שחימומו עליו פת

א] בגליון הקודם הזכרנו בקצרה, כי לפי שיטת מהר"י, מיחס שאין מניחים עליו חמץ בקביעות, אינו צריך הכשרה כלל. ורבים שאלו האם אכן כך ההוראה למעשה שהולכים בכלי אחר רוב תשמישו, שלא להצריכו הכשר כלל. והנה ז"ל מהר"י (פעו"צ ח"א סי' קע"ב) 'נלע"ד דהדבר תלוי ברוב תשמישו, אם רוב תשמישו בדבר שיש בו חשש חמץ בודאי צריך להגעילו, ואם אין רוב תשמישו בחמץ אין לחוש, דהא אפילו להשתמש בו בפסח אין צריך להגעילה' עכ"ל.

והוא דבר חידוש, וכי כלי שנגע בו דבר איסור רק פעם אחת, לא יהא צריך הכשרה מפני שרוב תשמישו היתר. זה דבר תימה. וכיון שעדיין לא זכינו לדברי מרן שליט"א בזה בכתובים, שאלתי אותו שאלה זו, והשיבני בקצרה, כי אין דברי מהר"י אמורים אלא בחמץ, וזהו בצירוף דעת הסוברים שחמץ נחשב התיירא בלע, ואמר שעוד חזון למועד להרחיב בזה בעז"ה. מלבד זאת ראוי לציין, כי גם בשו"ת רב פעלים (א"ח ח"ג סי' כ"ח) כתב כסברת מהר"י, על כלי שבישלו בו חמץ פעם בשנה, שיש לילך אחר רוב תשמישו ולא להצריכו הכשר, אכן לא התיר את הכלי לגמרי כמהר"י, אלא רק היקל להכשירו בהגעלה אף שהיה ספק כלי חרס. עוד ראיה יש להביא ממש"כ מרן השו"ע (סי' תנ"א סעי' כ"ה) כי כלי שתיה מותרים ללא הכשרה ור"י בשטיפה בצונן, אף שלפעמים נותנים בהם לחם חם. והטעם שא"צ הכשרה כתב שם, כיון שרוב תשמישם בצונן שאינו בולע. הרי לנו כלי שאינו צריך הכשר כלל להוציא את הבלוע, משום שברוב תשמישו אינו בולע חמץ.

ולענין מעשה כבר לפני שנים רבות הורה לי מרן שליט"א כדברי מהר"י, ועתה שוב שאלתי על פתגמא דנא, והורה לי כן בהחלט. [אמנם בענין מכסה המיחס, הוסיף מרן שליט"א, דיש לעיין, כיון שהחימום על המכסה אינו דרך שימוש של המיחס שהרי נועד לחימום מים שבתוכו, ושמא בכ"ג לא מועיל רוב שימוש של המיחס להתירו, וזהו רק השימוש האסור הוא כאותו שימוש של ההיתר. ולכן לע"ע יש להחמיר ולהכשיר את המכסה ולא כמו שסבור הייתי מתחילה].

בדיקת חמץ ע"י פנס

ג] נחלקו פוסקי זמננו האם ניתן לקיים מצות בדיקת חמץ ע"י פנס קטן שאורו נכנס לחורים ולסדקים, כי מצד אחד י"ל, כיון שאין מברכים על הדלקת הנר כמו בנר שבת אלא על ביעור חמץ, א"כ העיקר היא הבדיקה בחורים ובסדקים וע"י פנס ג"כ מתקיימת בדיקה זו ופעמים הפנס יותר טוב מהנר כגון בבדיקה בתוך ארונות או ברכב ששם ע"י הנר יש לחוש לשריפה. מאידך י"א כי הלא הפסוק שממנו דרשו חכמים במסכת פסחים (:) הוא בבדיקה ע"י נר, וא"כ אין לברך בבדיקה ע"י פנס אלא ע"י הנר בלבד (אור לציין ח"ג עמ' ע"ז). ולמעשה דעת הרבה פוסקים דלכתחילה יש לבדוק ע"י נר כפי שנהגו בעבר, מ"מ כשיש צורך או שאין לו נר יכול לבדוק ע"י פנס ולברך (שבות יצחק ח"ד עמ' ל"ה בשם הגר"מ פיינשטיין והגר"ש אלישיב, יביא ח"ד סי' מ', הליכות שלמה מועדי השנה עמ' ק"ט). והוראת מרן הגר"י רצאבי שליט"א כי הנצרך להשתמש בפנס וכדלעיל, יברך ויתחיל את הבדיקה ע"י נר, ולאחר מכן, ימשיך את הבדיקה ע"י פנס.

סעודה שלישית בערב פסח שחל בשבת

ב] השנה שחל ער"פ בשבת, יש לדון מהי הדרך הראויה לקיים מצות סעודה שלישית בשבת ערב פסח. הנה סעודה שלישית זמנה ממנחה גדולה 1:15 בערך] ואכילת חמץ נאסרת מסוף שעה רביעית, ומצה אסור לאכול בער"פ כבר מתחילת היום. נמצא א"כ שבשעת סעודה שלישית כבר אינו יכול לאכול לא חמץ ולא מצה. ובשו"ע (סי' תמ"ד ס"א) כתב שיקיימנה במצה עשירה קודם שעה עשירית 3:50 בערך], אלא שמצה עשירה איננה מצויה כ"כ בזמננו. ומה שיש נוהגים לאכול בסעודה זו מצה מבושלת או מטוגנת בשיעור כזית שאז ברכתה המוציא, או לביבות מקמח מצה ואז ברכתם מזונות, הנה בתימן לא הכירו את המצות הקשות המצויות ולא את הקמח מצה, כך שאין לנו מנהג בענין אכילת מצה מבושלת בערב פסח אם הדבר מותר. והעיקר בזה שראוי להחמיר ולא לאכול מצה מטוגנת וכד', כן הורה לי מרן הגר"י רצאבי שליט"א, ודלא כמו שמשמע בשע"ה (סי' ח"פ ס"ג וסי' פ"ט ס"ד) שהדבר מותר לכתחילה [והוסיף כי בעז"ה במהדורא הבאה יתוקן הדבר].

ומנהג בני אשכנז לקיים סעודה שלישית במיני פירות או בשר ודגים (רמ"א שם) ובנוסף חולקים את סעודת שחרית לשתים, אם יש שהות (מג"א שם ס"ק א' בשם הראשונים, משנ"ב שם ס"ק ח'). ומהר"י (ע"ש דף ב' ע"א) כתב ש"י לחלוק את הסעודה לשתים וי"א שסעודה שלישית זמנה אחר מנחה דוקא ולכן יעשנה במצה עשירה או ברביעית יין, יעו"ש. ואמר לי מרן שליט"א, כי כפי הידוע אבותינו לא שינו את זמני התפילות והסעודות בשבת זו וקיימו סעודה שלישית ב'לחוח' העשוי מקמח 'דורא'. ולמעשה אמר לי מרן שליט"א, שהראוי הוא לקיים סעודה שלישית בזמנה אחר תפילת מנחה בבשר ופירות וואחר שעה עשירית לא ימלא כרסו באכילה זו או ברביעית יין (שע"ה סי' פ"ט ס"ד ושם הקדים רביעית יין). ובנוסף אם יש לו שהות יחלוק את סעודת שחרית לשתים, כדי לקיים סעודה שלישית בפת.

קול ה' מאהל מועד במשנת רבותינו

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (א א) משום כבודו של משה קרא לו ה' במעמד כל ישראל

א במדרש הגדול איתא זהו שאמר הכתוב, נצר תאנה יאכל פריה ושומר אדוניו יכובד (משלי כ"ז י"ח), נאמר זה הפסוק כנגד משה רבינו שהיה זהיר ונזהר במצותיו של הקב"ה, שכן את מוצא בשעה שצוהו הקב"ה בעשיית המשכן לא עיכב בדבר ולא נתרשל וכו', וכיון שהשלימו ושרת בו שכינה, הקטין עצמו ולא נכנס לתוכו עד שקרא לו הקב"ה ונכנס, הדא הוא דכתיב נצר תאנה יאכל פריה, שזכה להסתופף בצלה של שכינה. ושומר אדוניו יכובד, שקרא לו הקב"ה במעמד כל ישראל, דאמר רבי תנחום כדרך שנהג משה כבוד בשכינה, כך נהג בו הקב"ה כבוד גדול, שקרא לו והיה מדבר עמו בפני כל ישראל שהיו עומדין באותה שעה יותר מששים רבוא, והיו בהם זקנים וראשי אבות ושרי אלפים ושרי מאות ולא היתה הקריאה אלא למשה בלבד, הדא הוא דכתיב לעיני כל ישראל (שמות מ' ל"ז. פ"י שזוהו פסוק אחרון של ספר שמות, וסמך ליה ויקרא אל משה בתחילת ספר ויקרא. הרי שלעיני כל ישראל קרא למשה) ע"כ.

ויש להעיר מהא דאיתא במדרש רבה (א' י"א) תני רבי חייא, מאהל מועד, מלמד שהיה הקול נפסק ולא יוצא חוץ לאהל מועד. משמע שלא שמעו כל ישראל את הקריאה למשה. וטעם נפלא להנהגה זו נמצא במדרש הגדול שגנאי הוא למלך להיות חיילותיו שומעין את דבריו, אלא ע"י שליח. אם כן לבשר ודם, מהקב"ה על אחת כמה וכמה. ובתו"כ (פ"ב) איתא דלא רק שלא היו שומעין את הדיבור אלא אף את הקול לא שמעו.

ישראל שמעו את הקריאה למשה ולא את הדיבור

ב וצ"ל דיש קריאה ויש דיבור, וכמבואר בתו"כ שם, דבכל מקום קדמה קריאה לדיבור, והקריאה היתה 'משה משה', ע"ש מהיכי יליף כך לכל הקריאות. וא"כ י"ל דאת הקריאה 'משה משה' היו שומעין ולא את הדיבור. וטעם החילוק, ע"פ המבואר במדה"ג כי כבוד המלכות הוא שישמעו דבריו של מלך ע"י שליח, א"כ כל העניין הוא בדיבור שיהיה נמסר ע"י שליח ואין קפידא על הקריאה.

דווקא הדיבור שהוא מסירת התורה היה באהל מועד

ג עוד טעם יש לומר בחילוק זה, דהנה איתא במדה"ג מאהל מועד, למה נקרא אהל מועד, שהוא מועד לדיבורות. שבתחילה היה הדיבור בכל מקום, משהוקם המשכן, לא היה הדיבור אלא באהל מועד. וביאור הענין כדאיתא בשיר השירים רבה (פ"ג ט"ו) אפריון עשה לו (שה"ש ג', ט'), ר' עזריה בשם ר' יהודה ברבי סימון פתר קריה במשכן, אפריון זה משכן. אמר רבי יהודה ברבי אלעאי [משל] למלך שהיתה לו בת קטנה, עד שלא הגדילה ובאת לידי סימנים, היה רואה אותה בשוק ומדבר עמה בפרהסיא במבוי ובחצר, כיון שהגדילה ובאת לידי סימנים, אמר המלך, אין שבחה של בתי שאהא מדבר עמה בפרהסיא (ע"י שע"ה ח"ו סי' ר"א סעיף י"ג), אלא עשו לה פפליון (אהל, חופה. ע"י יוסף) וכשאהיה צריך לדבר עמה, אדבר עמה מתוך הפפליון. והדימוי לענין הדיבור מבואר שם, שכיון שעמדו ישראל על הר סיני וקבלו את התורה ואמרו נעשה ונשמע, נעשה לו אומה שלמה. וכאותה בת שהגדילה, ומאז אין כבודה שידבר עמה בפרהסיא.

אך במדרש החפץ (כת"י) מתבאר טעם אחר, שהוסיף שם 'להודיע חיבתה של תורה שכל מקום שהשכינה מהלכת, תורה מהלכת אחריה, עליה אמר שלמה (שה"ש ג' ד') אחזתי ולא ארפנו, עד שהבאתיו אל בית אמי ואל חדר הורוטי ע"כ. הרי דמה שנמסר הדיבור רק באהל מועד אינו מחמת כבודן של ישראל אלא משום חיבתה של תורה, שלא תהא נמסרת אלא במקום השראת השכינה. ובדרך אחרת מעט מתבאר הענין בויקרא רבה (א' י') שלא נענשו ישראל עד שנשנית התורה באהל מועד, משל לדיוטגמא שהיא כתובה ומוחתמת ונכנסה למדינה, אין בני המדינה נענשים עליה עד שתתפרש להן בדימוסיא של מדינה, ופירש במתנות כהונה שם בדימוסיא, בית מושל ומנהיג העיר (וע"ש בע"ז יוסף שפירש במעמד כל המדינה, וזה צ"ע כיון שלא שמעו הדיבור, מה תועלת יש שנמרה בפניהם). הדא הוא דכתיב עד שהבאתיו אל בית אמי, זה סיני, אל חדר הורוטי, שמשם נצטוו ישראל בהוראה.

הרי שאהל מועד, ביתו של מלך הוא המקום המיוחד למסירת התורה, או משום חיבתה כמבואר במדרש החפץ, או שכך דרך מסירת ציווי המלך כמבואר בויקרא רבה. מעתה א"ש החילוק דרך הדיבור וציווי התורה נאמרו באהל מועד, אך עצם הקריאה שפיר היתה יכולה להיות אף מחוץ לאהל מועד.

גם הקריאה לא שמעו ישראל

ד אכן חילוק זה נסתר מהגמרא ביזמא (ד, ב) דמייתי דרשת ר"ע על פסוק ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענין (שמות כ"ד, ט"ז) ויקרא אל משה וכל ישראל עומדין ולא בא הכתוב אלא לחלק כבוד למשה, ופריך מפסוק, ובבא משה אל אהל מועד לדבר או וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז' פ"ט), משה שמע וכל ישראל לא שמעו ע"כ. הנה לא תירצו לחלק בין הקריאה לדיבור. וא"כ הדרא קושיין לדוכתה, במה היה כבודו של משה.

ובגמרא שם תירצו בב' דרכים, חדא, הא בסניי הא באהל מועד, ופירש"י שם דמשהוקם המשכן ונדבר עמו מעל הכפרת לא היה הקול נשמע לישראל. [אכן גם קודם מת"ת לא כל הדיבורים שמעו בבני ישראל, כדאיתא בפ"י הראב"ד לתו"כ שהקשה כיון שלא היה הקול יוצא מאהל מועד ובני ישראל לא עמדו באהל מועד, מדוע הוצרך הכתוב להשמיענו שהיה הקול מדבר רק למשה. ותירץ דקמ"ל דאף קודם שהוקם המשכן לא שמעו. ש"מ שגם אז לא שמעו כל הדיבורים]. ואיבעית אימא, לא קשיא הא בקריאה הא בדבור (פ"י שבקריאה היה הקול נשמע לכל ישראל. וע"י מהרש"א שם דאף שלכל דיבור קדמה קריאה, מ"מ היכא שנוכרה הקריאה במפורש שמעו כל ישראל). ובשלמא לתירוץ שני א"ש דהכל תלוי בסוג האמירה אם בדיבור או בקריאה, אך לתירוץ קמא קשה, דנמצא שבמשכן לא שמעו כל ישראל, ותירוץ זה מוכרח בדעת ר"א כיעו"י בתו"כ (שם) שהוכיח ר"א באורך שלא היה הדיבור אלא למשה. וא"כ מהו האמור במדה"ג שכבדו הקב"ה למשה במעמד כל ישראל.

ה ולכן צ"ל בכונת מדה"ג כי מתחילה ראו שנמנע משה מלהכנס למשכן, ומשראוהו שנכנס הבינו שקרא לו הקב"ה, וזהו כבודו. אך את הקריאה עצמה לא שמעו.

כתר שם טוב - ממדרכי רבותינו - מוהר"ר יוסף ב"ר שלום שמן זלה"ה

מעשה ובאחד הכפרים הסמוכים לעי"ת צנעא נפטר יהודי נכבד ממשפחת קהלת, כיון שחששו בני המשפחה ורבי המקום מגזירת היתומים הנוראה שרפפה אז, עמדו ושלחו את הבן הבכור עם מכתב לרבי צנעא שיייעו בידם להבריח את היתומים מחוץ לגבולות המדינה, הנער הגיע עם שחר לביתו של מוהר"ע קרח זלה"ה, אך מחמת זקנותו לא יכל לטפל במקרה ושלח אותו למהר"ר יוסף שמן, משהגיע הנער לרבינו, ראהו עומד ליטול את ידיו לפת שחרית, אך מנחיצות הענין נגש אליו מיד, משנתוודע רבינו לענין, עזב את השלחן, לבש על מעילו העליון ופנה לצאת, אשת רבינו ע"ה, משראתה כי נפנה הוא ללכת ועדיין לא טעם מאומה, נחרדה הלא מחצות הלילה שקם לעסוק בתורה לא בא לפי דבר, אמרה לו לפחות תשובר את רעבונך בדבר מה ואחר תצא, אך רבינו לא שת לבו לזאת ואמר לה, קודם המצווה. ויצא מיד לטפל בהצלת הנערים. עוד מעשה שהיה, מיד לאחר העלייה לאה"ק נתייסד בפרוורי ירושלים מושב שרובו היה מבני צנעא שענדוהו עטרה לראשם לכהן כרב המושב, רבינו היה מעורר רבות על דיני הפרשת תרו"מ שהיתה להם מצוה חדשה שלא הורגלו בה בחו"ל, פעם תקפה את המושב מכת חפרפרת שכלתה את יבולי השדות, רבינו קרא לציבור ואמר, רבותי, מחמת שאינכם נוהרים כראות בהפרש"ת מיכולכם באה מכה זו, וראו שבשדהו של פלוני שנוהר במצוה זו לא בא הנגע. נעמד חצוף אחד ואמר, ולמה בשדהו של המארי באה החפרפרת, הציבור נאלמו דום מעוות זו, אך רבינו בענותנותו אמר מייד, ומה אעשה ונתעצלתי ולא הוכחתי אתכם כראוי ועון הציבור תלוי על צוארי. זיע"א